

КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ, ПАМ'ЯТКИ, МУЗЕЙНИЦТВО
CULTURAL MEMORY, MONUMENTS, MUSEUMS

<https://doi.org/10.18523/2617-8907.2026.9.102-119>
УДК 069.1:004.67(477)“2020/2025”

Оксана Бондарець

Старша викладачка кафедри культурології
факультету гуманітарних наук,
Національний університет
«Кієво-Могилянська академія» (НаУКМА),
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0002-2139-8284>
bondarets@ukma.edu.ua

Цифрові трансформації
як одна із сучасних тенденцій
розвитку українських музеїв

Погоджуючись із тезою, що майбутнє музеїв не має бути вибором між класичним відвідуванням та цифровими технологіями, авторка аналізує цифрові трансформації як одну із сучасних тенденцій розвитку українських музеїв.

Розглянуто теоретичні засади цифровізації та цифрової трансформації, програми стратегій цифрової трансформації як одне з першочергових завдань на сучасному етапі, виклики цифрової трансформації (діяльність українських музеїв під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану).

Наголошено, що нині важливо не лише зберегти музейні колекції, нерухомі об'єкти культурної спадщини та цифрову культурну спадщину, а й популяризувати їх. Через презентацію та інтерпретацію минулого музеї формують критичне мислення, культурну пам'ять, ідентичність.

Ключові слова: музейництво, музей, культурна спадщина, цифровізація, цифрова трансформація, цифрова культура.

Постановка проблеми. Вивчаючи європейський та український досвід практичного використання цифрових технологій у сфері культури, Ольга Баркова та Іван Кульчицький в аналітичному огляді визначили, зокрема, основні моделі «поведінки» в секторі культури в епоху цифровізації:

- нічого не робити;
- намагатися не відставати від розвитку технологій;
- «ловити хвилю»;
- бути попереду (Баркова, Кульчицький 2019).

Як приклад поведінки «бути попереду», але «невчасний», названо інтерактивне багатосюжетне відео з інтегрованими 3D та зв'язками із зовнішніми ресурсами, а саме промовідеоорієнтований проєкт Національного історико-архітектурного музею «Київська фортеця», який мав мету показати можливості поєднання передових технологій: інтеграцію багатосюжетного інтерактивного відео з вбудованими 3D-моделями та гіперпосиланнями на ресурси цифрових колекцій.

Позитивний приклад поведінки «бути попереду» — проєкт «Віртуальна Тустань», який у 2007 р. розпочав Державний історико-культурний заповідник «Тустань» (Львівська обл.), створивши 3D-модель скель для подальшого комп'ютерного моделювання архітектури фортеці Тустань. 3D-модель Тустані є продуктом комп'ютерної графіки, що дає змогу математично представити тривимірні поверхні скель і дерев'яної забудови фортеці за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. У 2016 р. презентовано мобільний застосунок «Доповнена реальність», що дає змогу побачити віртуальну модель фортеці в реальному масштабі на екрані гаджета. А в 2017 р. почав діяти вдосконалений застосунок «Доповненої реальності» Tustan AR, розроблений командою SoftServe (робить фотографії, вмикає анімацію, де це можливо, фронтальну камеру та впізнає потрібні ракурси скель навіть на фотографіях).

Варто зазначити, що висновки (а саме «складність впровадження закордонних програмних продуктів, їх локалізації та підтримки, недовіра до вітчизняних програмних розробок, навіть уже апробованих на практиці, інерція у сприйнятті та запиті, ментальна, кадрова та технічна неготовність установ пам'яті впроваджувати нові рішення»), зроблені в червні 2019 р. (Баркова, Кульчицький 2019), доволі швидко втратили актуальність. Пандемія COVID-19 прискорила переосмислення музеями напрямів своєї діяльності, їхньої специфіки та/чи пріоритетів; змусила робити рішучі кроки.

Сучасні музеологічні дослідження акцентують увагу, зокрема, на історії цифровізації світової культурної спадщини, напрямках цифрового розвитку у сфері музейної справи (напр.: Оришук 2021). Відбувається низка наукових семінарів, зокрема: «Цифра в музеї: від даних до знань» в Українському католицькому університеті (29 листопада 2018 р.), «Цифра в інституціях пам'яті. Досвід Естонії» (25–27 березня 2019 р.), «(Не)свідома цифра в музеї» (16 грудня 2021 р.).

Метою дослідження є аналіз цифрової трансформації як однієї із сучасних тенденцій розвитку українських музеїв, враховуючи інші основні складові, що визначають цей розвиток (комунікацію, інтерактивність,

партисипацію (напр.: Ловак 2019)). (У цьому випадку ми говоримо про тенденції, які спостерігаємо вже після публікації згаданого вище аналітичного матеріалу, підготовленого Ольгою Барковою та Іваном Кульчицьким у межах проєкту «Адвокація проєвропейських змін в національній інноваційній політиці», який виконувала ГО «Агенція Європейських інновацій» під парасолькою Української сторони Платформи громадянського суспільства Україна–ЄС (УС ПГС) за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в межах грантового компонента проєкту «Громадська синергія».)

Вклад основного матеріалу

1. Поняття цифрової трансформації

Слід звернутись до теоретичних засад цифровізації та цифрової трансформації.

Цифровізація — це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства через оцифрування всього, що можна оцифрувати. Цифровізація означає комп'ютеризацію систем і робочих місць для більшої легкості та доступності (Khosrow-Pour 2017).

Науковці вважають, що основною метою цифровізації є цифрова трансформація всіх сфер життєдіяльності в більш ефективні та сучасні.

Цифрова трансформація — це процес переходу вашої організації від застарілого підходу до нових способів роботи і мислення з використанням цифрових, соціальних, мобільних і нових технологій. Це передбачає зміну керівництва, інше мислення, заохочення інновацій та нових бізнес-моделей, впровадження оцифрування активів і більшого використання технологій для поліпшення досвіду співробітників, клієнтів, постачальників, партнерів і зацікавлених сторін вашої організації (Terrar 2015).

Цифрова трансформація як певна стратегія організації має п'ять основних елементів:

- 1) дані (в музеї це насамперед інформація про колекцію, відвідувачів і т. ін.);
- 2) співробітники;
- 3) клієнти (тобто публіка / відвідувачі та потенційні відвідувачі);
- 4) продукт (тобто основні та додаткові музейні послуги і товари);
- 5) операції.

2. Стратегії цифрової трансформації

Нині музейники наголошують, що «...важливо розуміти, що “цифра” не самоціль, а інструмент, який потребує усвідомленого застосування» (Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» 2021). Саме тому українські музеї вивчають досвід розроблення програм стратегій цифрової трансформації в закордонних музеях та вважають першочерговим завданням розроблення власних цифрових стратегій.

Низка закордонних музеїв опублікувала цифрові стратегії на офіційних сайтах. У кожному з пріоритетних напрямів їхньої діяльності є цифровий компонент. Окрім того, планують збільшити цифровий контент, а також стимулювати використання матеріалів, що є в загальному доступі.

Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал», розуміючи, що цифрова стратегія інституції дозволить «...інтегрувати використання онлайн-підходів та цифрових інструментів у програмну роботу. А також забезпечить широку присутність інституції на міжнародних цифрових платформах, доступ до колекції та діяльності Мистецького арсеналу для українських та міжнародних дослідників та поціновувачів по всьому світу» (Котубей-Геруцька 2021), у 2021 р. розпочав проєкт «Планування цифрової стратегії Мистецького арсеналу» (реалізовано за підтримки Міжнародного фонду допомоги Федерального міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина, Goethe-Institut та інших партнерів). Завдяки підтримці Міжнародного фонду допомоги впроваджено цифрові рішення, важливі для програмної та операційної роботи. Мистецький арсенал розробив цифрову стратегію на 2022–2024 роки (напр.: *Mystetskyi Arsenal 2022a*).

Місію цифрового Мистецького арсеналу визначено так:

бути стійким джерелом культурного досвіду, хабом культурних спільнот та аудиторій за різних умов присутності (віртуальної, віртуальної + фізичної, фізичної + елементи віртуальної) та за непередбачуваних обставин. А також розширювати можливості фізичної реальності завдяки цифровим практикам (*Mystetskyi Arsenal 2022b*).

Багатьом українським музеям ще належить розробити власні стратегії цифрової трансформації.

3. Онлайн-форми культурно-освітньої діяльності українських музеїв в умовах пандемії COVID-19

Основним каналом поширення інформації про музейні активності стали сайти та сторінки в соцмережах. Однак, аналізуючи результати досліджень ЮНЕСКО та ІКОМ (оприлюднені в травні 2020 р.), Геннадій Андрущук зауважив, що лише близько 150 українських музеїв мають власні сайти (переважно без англомовної версії) (Андрущук 2020). Олександр Романуха та Лілія Бершова, зокрема, проаналізували активність соціальних сторінок найбільших музеїв України (Романуха, Бершова 2022, 63–5). Вони констатували, що зростання активності у Facebook розпочалось ще до оголошення локдауну 2019 р., а потім протягом першого півріччя 2020 р. відбулося різке збільшення активності. Присутність у соціальних мережах, як неодноразово зазначали музейники, зростає вдвічі для більш ніж половини музеїв світу.

Серед форм культурно-освітньої діяльності, які українські музеї запропонували вже під час першого локдауну, — віртуальні тури з доступною поглибленою інформацією про експонати, віртуальні прогулянки, онлайн-виставки, онлайн-лекції, відео- та аудіопутівники,

онлайн-спектаклі, телевістави, дистанційні майстер-класи, завдання-квести для дітей та батьків, дискусії з митцями та інтерв'ю з кураторами (Бондарець 2021, 21).

Аналізуючи діяльність Одеського художнього музею (нині Одеського національного художнього музею), Олександра Ковальчук наголосила, що вже протягом перших двох локдаунів деякі їхні відеоекскурсії подивились понад 30 тисяч людей і це допомогло співробітникам музею «відчути по-іншому запит на те, що вони роблять» (Брайлян 2021). Прихильники цього музею виділили, зокрема, інтерактивну роботу «пазл із картини» та конкурс дитячих творів на підтримку лікарів, які працювали в надскладних умовах пандемії (інтерактивний захід було організовано разом із проектом ORMAN, #малюнкилікарям).

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків запустив челендж ExhibitionOnQuarantine для музеїв, які довго готували виставку, але через пандемію не змогли відкрити. Також запам'ятались подкасти «Ханенківські історії». На YouTube з'явилось перше відео українською жестовою мовою, створене спільно з головою Київської спілки нечуючих художників «Натхнення» Олексієм Нашивочніковим.

Відеоекскурсії з сурдоперекладом пропонував, зокрема, Національний заповідник «Софія Київська».

Чимало українських музеїв підтримали челендж #MuseumFromHome, що також став важливим кроком у переосмисленні, зокрема, їхньої культурно-освітньої діяльності та інтеграції музеїв у повсякденне життя населення.

«Сьогодні ми розуміємо, що не повернемося у докартинну епоху і онлайн-формати для музеїв стануть рівноправним способом комунікації», — зазначала, зокрема, Тетяна Пилипчук (Харківський літературний музей) на початку березня 2021 р. (Брайлян 2021). Як доказ цього вже у вересні 2021 р. в межах проєкту «Віртуальний ЛітМузей» презентовано мобільний застосунок, а також розпочато роботу над реалістичним 3D-простором для створення конкурентоспроможних інноваційних онлайн-виставок із використанням аудіо, відео, анімації та елементів комп'ютерної гри. А на початку квітня 2023 р. ми раділи, що онлайн-платформа «Віртуальний ЛітМузей» у п'ятірці найкращих у світі в категорії «App, dApps та програмне забезпечення — мистецтво, культура та події» (Apps, dApps and Software — Art, Culture, and Events).

Дещо інші висновки робить Ольга Носко (Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків): на її думку, саме карантин показав, що жодні онлайн-тури «не замінять живого враження від особистого візиту» (Семенік 2020).

Водночас звучали думки, що після пандемії «живий» особистий досвід усе більше ставатиме розкішшю, тому культурним установам, як і освітнім закладам, слід подумати, який саме контент найкраще передати через «живий» контакт.

Варто погодитись із тезою, що дослідження різноманіття та ефективності використання онлайн-форм культурно-освітньої діяльності музеїв, вивчення українського досвіду креативних музейних проєктів,

які здійснювалися насамперед з метою популяризації історико-культурної спадщини, і надалі залишається перспективним (напр.: Новікова 2021).

4. Виклики сьогодення. Збереження та популяризація. Нові способи репрезентації

Пандемія COVID-19 як головний виклик цифрової трансформації відійшла на другий план через повномасштабне вторгнення РФ в Україну в лютому 2022 р. Гостро постала потреба оцифрування та електронного обліку культурної спадщини.

Усвідомлення того, що «цифрова євроінтеграція України є складовою національного вектору розвитку та ідентифікації України за умов глобалізації цифрових технологій, пов'язаних із збереженням у цифровому середовищі історичної, культурної спадщини й наукового надбання та організації доступу до оцифрованого контенту (технологій оцифрування)» (Баркова, Кульчицький 2019, 18), не знаходило підтвердження в реальних результатах. До початку пандемії було оцифровано колекції лише семи українських музеїв (Романуха, Бершова 2022, 62).

Звісно, можемо пригадати, що у 2021 р. Міністерство культури та інформаційної політики розпочало роботу над створенням цифрового реєстру нерухомої культурної спадщини і вже наприкінці року повідомляло, що 90 % об'єктів мають електронну декларацію.

Цифровізація була одним з основних напрямів чи не всіх грантових програм Українського культурного фонду.

В умовах воєнного стану стало важливим насамперед забезпечити захист пам'яток та зафіксувати злочини.

Було створено Комітет допомоги музеям України (Komitet Pomocy Muzeum Ukrainy). Він має такі завдання: підтримка всіх музеїв і закладів культури України в евакуації та охороні колекцій, найцінніших експонатів і пам'яток української культури; допомога з документацією, оцифруванням та інвентаризацією колекцій; надання матеріалів, необхідних для захисту та переховування колекцій; обмін досвідом; збір документів, що підтверджують розкрадання та знищення українських культурних цінностей (Network of European Museum Organisations).

Міністерство культури та інформаційної політики України створило ресурс для належного документування воєнних злочинів проти людяності та об'єктів культурної спадщини, скоєних армією РФ (Зафіксовані воєнні злочини).

Одразу після повномасштабного вторгнення Competence Centre for the Conservation of Cultural Heritage (4 CH) розпочав ініціативу «SUM – Save the Ukraine Monuments» («ЗПУ – Збережемо пам'ятки України»), щоб зберегти цифрову документацію про українську культурну спадщину (The 4CH Project).

Реалізацію проєкту «Впровадження електронної системи реєстру Музейного фонду України» у межах співпраці Міністерства культури та інформаційної політики України з Міністерством культури та національної спадщини Польщі та Solidarity Fund PL було розпочато у 2022 р.

(Цифровізація Музейного фонду України: представники 12 провідних музеїв розпочнуть тестування прототипу електронної системи реєстру).

Платформа *Museum-digital* об'єднує 1022 музеї світу, зокрема Німеччини, Австрії, Швейцарії, Бразилії. *Museum-digital: Ukraine* стартувала в жовтні 2022 р. (*Museum-digital: Ukraine*). Протягом року 20 українських інституцій представили 2956 експонатів.

У липні 2023 р. стартував проєкт *Memory Savers* (організатори — Центр цифрової історії та Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO)), що не лише підтримує музеї необхідним для цифровізації обладнанням, а й пропонує освітню програму, зокрема дев'ять вебінарів програми «Введення в цифрову інвентаризацію музейних зібрань» (06.07 – 03.08.2023). Перший вебінар «Museum-digital: програмне забезпечення, платформа та музейна спільнота» (06.07.2023) зацікавив не лише музейників, проте водночас викликав критику щодо мови його проведення.

Можна також пригадати ініціативу SUCHO (*SUCHO: Saving Ukrainian Cultural Heritage Online*) щодо безкоштовного та необмеженого за розмірами місця зберігання файлів через платформу NextCloud (запропоновано українським музеям, архівам, бібліотекам на початку липня 2023 р.) (Jolicoeur 2023).

Український культурний фонд у співпраці з Digital Transitions | Heritage реалізував проєкт «Цифрова спадщина: збереження минулого заради майбутнього», що також пропонував серію воркшопів із цифровізації культурної спадщини (19.09 – 12.10.2023).

Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» та Міністерство культури Чеської Республіки підписали декларацію про реалізацію проєкту АРК III (Ковчег), що триватиме два роки (з 2025 р.). Проєкт передбачає роботу двох мобільних станцій, які допоможуть оцифрувати давні манускрипти та зробити 3D-сканування культурних об'єктів. Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» планує стати базовим центром для навчання українських фахівців.

Звісно, ми зазначили лише деякі проєкти, спрямовані на збереження культурної спадщини чи підтримку музейних колективів, які працюють в умовах воєнного стану.

Ще вважаємо за потрібне звернути увагу на відеоінструкції з консервації музейних експонатів, що створили для українців, зокрема, польські музейники (напр.: Muzeum Powstania Warszawskiego 2022). Також відеоінструкції підготували співробітники Канадського інституту консервації (PhotoLviv. “Porady z Kanady”) та Музею мистецтв Метрополітен (США) (напр.: ProtoLviv 2022). Ці інструкції є важливими не лише для українських музейників, а й для студентів, які вивчають музейну справу. Наприклад, студенти НаУКМА із зацікавленням їх переглядали під час опанування навчального курсу «Загальна музеологія».

Українські музеї продовжують творчі пошуки нових форм роботи з публікою (тобто відвідувачами та потенційними відвідувачами) в умовах, коли немає постійної експозиції. І це не лише онлайн-форми. Але оскільки мова йде саме про них, то варто згадати співпрацю Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України з низкою закладів

вищої освіти (Національним авіаційним університетом, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Національним університетом «Києво-Могилянська академія») в межах різних практик. Зокрема, в межах навчальної (культурологічної) практики для студентів кафедри культурології НаУКМА було проведено онлайн-заняття (з використанням презентацій), на яких студентів ознайомили зі структурою архівної системи України та Національного архівного фонду, особливостями центральних державних архівів, історією ЦДАМЛМ України та складом його фондів. Про особливості роботи різних відділів установи, віртуальні проекти та інформаційні ресурси в мережі «Інтернет» (ЦДАМЛМ: Офіційний сайт; Цифровий портал ЦДАМЛМ; ЦДАМЛМ: Опис фондів) розповідали представники цих відділів. Музеї, архіви та бібліотеки як установи культурної пам'яті (соціальної пам'яті) є важливими для майбутніх культурологів, тому студенти та викладачі вдячні працівникам ЦДАМЛМ, які готові взаємодіяти онлайн зі студентською аудиторією. Така співпраця також свідчить про бажання низки музеїв популяризувати серед студентства свої онлайн-колекції та ін.

Одним із нових способів репрезентації культурної спадщини є імерсивні виставки. У 2021 р. (до 30-ліття Незалежності України) в Артцентрі імені Віри Холодної Одеської кіностудії відкрилася мультимедійна виставка «Імерсивний світ Тараса Шевченка» (фото 1). «Візуально привабливі образи, що оживають, вириваючись з художніх полотен, наповнюють виставковий простір, підживлюючись музикою, стирають межі між глядачем та світом мистецтва і дають змогу сприймати інформацію не лише в пізнавальній, а й емоційній площині», — зазначала Ярослава Різникова (Різникова 2021). Після повномасштабного вторгнення цю виставку побачили в Канаді та США, було зібрано понад 4 мільйони доларів для українських військових (Кульчицький 2022). Цікавість до цієї експозиції не зникає. До 210-річчя Кобзаря її продемонстрували в Національному музеї Тараса Шевченка (9 та 10 березня 2024 р.).

У Національному музеї декоративного мистецтва України пройшла виставка «Рік дракона» (12 січня – 11 лютого 2024 р., продовжили до 3 березня 2024 р.): понад 20 картин Марії Примаченко з музейної колекції оживали й рухалися в ритмі музики гурту «ДахаБраха». Крім анімованих картин експозиція містила 13 оригіналів робіт художниці. Над мультимедійним шоу працювали фахівці творчої команди ЄМУЗЕЙ Production, Національного музею декоративного мистецтва України та Фонду родини Примаченко.

Полотна Тараса Шевченка, Марії Примаченко можна було побачити на імерсивній виставці «Україна: рік стійкості, культура опору» в галереї «Гранд Пале» в Парижі (20 лютого 2023 р.). Виставка складалася з двох частин: творчості українських майстрів і відеоматеріалу про нинішню війну в Україні (фото 2–4). Сегмент під назвою «Україна: земля хоробрих» занурював глядачів у повсякденну реальність війни в Україні (Горлач 2023).

Виставка UKRAINE LAND OF THE BRAVE («Україна: земля сміливих») уперше була представлена на Українському фестивалі Bloor West Village в Торонто у вересні 2022 р. (Укрінформ 2022) (фото 5).

Фото 1. Виставка «Імерсивний світ Тараса Шевченка» в Артцентрі імені Віри Холодної Одеської кіностудії (Різнікова 2021)

Фото 2. Виставка «Україна: рік стійкості, культура опору» в галереї «Гранд Пале» в Парижі, Франція (Горлач 2023)

Фото 3. Виставка «Україна: рік стійкості, культура опору» в галереї «Гранд Пале» в Парижі, Франція (Горлач 2023)

Фото 4. Виставка «Україна: рік стійкості, культура опору» в галереї «Гранд Пале» в Парижі, Франція (Горлач 2023)

Фото 5. Виставка «Україна земля сміливих» на BWV Toronto Ukrainier Festival у Торонто, Канада (UkrInform 2022)

Згадані вище імерсивні виставки мандрують далі світом (див., напр.: Оберенко 2024).

Вважаємо, що сьогодні важливо не лише зберегти музейні колекції, нерухомі об'єкти культурної спадщини та цифрову культурну спадщину, а й популяризувати їх. Сучасні технології допомагають продемонструвати культурну спадщину в новому форматі, дають музеям можливість залучити нову аудиторію (стати конкурентоспроможними в боротьбі за час та увагу глядача), що надзвичайно важливо в умовах воєнного стану.

Висновки

Програма трансформації культури під час війни та до 2033 р. «Україна 2033. Трансформація за 10 років» передбачає, зокрема в рубриці «Цифровізація в культурі», запуск реєстрів нерухомої спадщини та музейного фонду, популяризацію та доступність; цифровізацію доступу до контенту музеїв / заповідників / пам'яток; промоцію української культури через двомовні онлайн-платформи (Мінкульт 2023а). Цифрова трансформація, як і комунікація, інтерактивність та партисипація, нині визначають розвиток українських музеїв.

В останні роки цифровізація простору музеїв має успіхи насамперед завдяки партнерству. Особливо варто звернути увагу на фінансову й організаційну підтримку невеликих регіональних музеїв та їхніх команд у воєнний час.

Вважаємо за потрібне ще раз наголосити: «...Стрімка цифровізація повсякдення не змінює розуміння феномену музею та його базових функцій. Проте цифрові технології здатні підсилити його роботу, оптимізувати використання ресурсів, забезпечити нову якість медіацій тощо» (Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» 2021). Цифрова культура здатна кардинально вплинути на сенси та цінності буття, внести суттєві корективи в стиль життя.

Як соціальний простір музей залишається насамперед місцем спілкування про культурну спадщину, простором формування критичного мислення, культурної пам'яті, ідентичності.

Список використаної літератури

- Андрощук, Геннадій. 2020. «COVID-19 і музеї: економічний вплив, цифровізація, комунікація, безпека». *Юридична Газета*. 20 червня 2020. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/covid-19>.
- Баркова, Ольга, Кульчицький Іван. 2019. «Європейський та український досвід використання цифрових технологій у сфері культури». *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері* 2 (2): 193–223. <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.2.2019.187733>.
- Бондарець, Оксана. 2021. «Деякі підсумки музейної (ознайомчої) практики в НаУКМА (або Музей в умовах цифрової цивілізації)». *У Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали Дев'ятої науково-практичної конференції (7–8 жовтня 2021 р.)*, 19–24. Нац. заповідник «Києво-Печерська лавра». <https://ipood.com.ua/data/NDR/unesco/ProgramMuseumPedagogy2021.pdf>.
- Брайлян, Єгор. 2021. «Запрошуємо до зумузею: як музейники працюють на карантині». *LB.UA*, 5 березня 2021. https://lb.ua/culture/2021/03/05/479206_zaprosuiemo_zumuzeyu_yak_muzeyniki.html.
- Віртуальний ЛітМузей. (Харків). <https://litme.com.ua/uk/>
- Горlach, Поліна. 2023. «В Парижі провели імерсивну виставку з полотнами Тараса Шевченка та Марії Примаченко». *Суспільне: Культура*. 21 лютого 2023. <https://suspilne.media/culture/392168-u-parizi-vidkrilismersivnu-vistavku-z-polotnami-tarasa-sevcenka-ta-marii-primacenko/>
- Зафіксовані воєнні злочини. <https://mkip.notion.site/7be52d2803994651a23a220a8ed85f1c/>
- Котубей-Геруцька, Олеся. 2021. «У “Мистецькому арсеналі” визначили пріоритети на наступні 5 років». *Суспільне: Культура*. <https://suspilne.media/170472-u-mistecckomu-arsenali-viznacili-prioriteti-na-nastupni-5-rokiv/>
- Кульчицький, Сашко. 2022. «Шевченко, який допомагає армії. Історія виставки “Імерсивний світ Тараса Шевченка”». Міжнародний фонд «Відродження». 20 червня 2022. <https://www.irf.ua/shevchenko-zsu/>
- Ловак, Вікторія. 2019. «Виклики для сучасного музею: зрозуміти та підготуватися». *Vita Antiqua* 11 (Археологія, музеєзнавство, пам'яткознавство: освітній та дослідницький аспекти): 174–9. <https://doi.org/10.37098/VA-2019-11-174-179>.

- Мінкульт. 2023а. *Програма трансформації культури під час війни та до 2033 року. Державний проект «Україна 2033. Трансформація за 10 років»*. Портал Міністерства культури України. 27 березня 2023. https://drive.google.com/file/d/1wldYbDn4wfxVNCkQqVC2nY3H52_jSewr/view.
- Мінкульт. 2023б. «Цифровізація Музейного фонду України: представники 12 провідних музеїв розпочнуть тестування прототипу електронної системи реєстру». Міністерство культури України: офіційний сайт. 15 лютого 2023. <https://mcsc.gov.ua/news/cyufrovizacziya-muzejnogo-fondu-ukrayiny-predstavnyky-12-providnyh-muzeyiv-rozpochnut-testuvannya-prototypu-elektronnoyi-systemy-reyestru/>
- Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». 2021. «(Не)свідома цифра в музеї». Одноденний онлайн-семінар «Несторівські студії». 16 грудня 2021. <https://www.facebook.com/events/697416531176023/>
- Новікова, Г. Ю. 2021. «Популяризація історико-культурного надбання через використання сучасних цифрових засобів. Український досвід креативних музейних проєктів». У *Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали Дев'ятої науково-практичної конференції (7–8 жовтня 2021 р.)*, 128–30. Нац. заповідник «Києво-Печерська лавра». <https://ipood.com.ua/data/NDR/unesco/ProgramMuseumPedagogy2021.pdf>.
- Оберенко, Олександра. 2024. «Імерсивні виставки “Україна: земля хоробрих” та “Імерсивний світ Тараса Шевченка” представили в Німеччині та Японії». Міжнародний фонд «Відродження». 20 березня 2024. <https://www.irf.ua/imersyvni-vystavky-ukrayina-zemlya-horobryh-ta-imersyvniy-svit-tarasa-shevchenka/>
- Орищук, Василь. 2021. «Напрями цифрового розвитку у сфері музейної справи». *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України* 2 (101): 84–90. [https://doi.org/10.36030/2310-2837-2\(101\)-2021-84-90](https://doi.org/10.36030/2310-2837-2(101)-2021-84-90).
- Різникова, Ярослава. 2021. «В Одесі відбулася перша імерсивна виставка, присвячена творчості Тараса Шевченка». *Голос України*, 21 вересня 2021. <https://www.golos.com.ua/article/351228>.
- Романуха, Олександр, Лілія Бершова. 2022. «Трансформація музейної справи в умовах пандемії COVID-19». *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури* 5: 61–9. <https://doi.org/10.18523/2617-8907.2022.5.61-69>.
- Семенік, Оксана. 2020. «Як карантин вплинув на культурні індустрії». *Креативна Європа*. 3 липня 2020. <https://creativeeurope.in.ua/news/quarantine-influence-on-cci>.
- Укрінформ. 2022. «У Торонто відкрили імерсивну виставку “Україна земля сміливих”». *UkrInform*. 20 вересня 2022. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3575409-u-toronto-vidkrili-imersivnu-vistavku-ukraina-zemla-smilivih.html>.
- ЦДАМЛІМ. «Опис фондів ЦДАМЛІМ України». <https://csamm.archives.gov.ua/opusy-fondiv>

- ЦДАМЛІМ: Офіційний сайт. <https://csamm.archives.gov.ua/>
- Цифровий портал ЦДАМЛІМ. [Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України]. <https://ksi-csamm.archives.gov.ua>.
- Jolicoeur, Kiley. 2023. "Saving Ukrainian Cultural Heritage Online and the Mission to Preserve Digital Cultural Heritage." *Museum & Society* 21 (2): 58–64. <https://doi.org/10.29311/mas.v21i2.4302>.
- Khosrow-Pour, Mehdi, ed. 2017. *Encyclopedia of Information Science and Technology*. Fourth Edition (10 Volumes). IGI Global. <http://doi.org/10.4018/978-1-5225-2255-3>.
- Museum-Digital: Ukraine. <https://ua.museum-digital.org/>
- Muzeum Powstania Warszawskiego. 2022. *Polscy Muzealnicy dla Ukrainy. Czyszczenie obiektów na podłożu papierowym*. July 12, 2022. <https://youtu.be/L-tQsn6MaDo/>
- Mystetskyi Arsenal. 2022a. «Мистецький арсенал розробив цифрову стратегію на 2022–2024 роки». <https://artarsenal.in.ua/povidomlennya/mystetskyj-arsenal-rozrobyv-tsyfrovu-strategiyu-na-2022-2024>.
- Mystetskyi Arsenal. 2022b. *Цифрова стратегія Мистецького арсеналу. 2022–2024*. <https://artarsenal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/digital-strategy.pdf>.
- Network of European Museum Organisations (NEMO). "Museums support Ukraine." <https://www.ne-mo.org/advocacy/our-advocacy-themes/museums-support-ukraine/>
- PhotoLviv. «Поради з Канади»: playlist. *Фотографії Старого Львова*. https://youtube.com/playlist?list=PLM6zQQFmtn5TWkPq8_qQNPXWJCKCxBdPA.
- PhotoLviv. 2022. «Як зберігати гобелени та килими в музейних збірках». *Фотографії Старого Львова*. 10 березня 2022. <https://youtu.be/nxGDmVE6aHo/>
- SUCHO: Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. <https://www.sucho.org/>
- Terrar, David. 2015. "What is Digital Transformation?" *Agile Elephant*. February 15, 2015. <https://www.theagileelephant.com/what-is-digital-transformation/>
- The 4CH Project. 2021. Competence Centre for the Conservation of Cultural Heritage. <https://www.4ch-project.eu/>

References

- Androshchuk, Hennadii. 2020. "COVID-19 i muzei: ekonomichniy vplyv, tsyvrovizatsiia, komunikatsiia, bezpeka." *Yurydychna Hazeta*. June 22, 2020. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/covid-19> [in Ukrainian].
- Barkova, Olha, and Ivan Kulchytskyi. 2019. "European and Ukrainian Experience of Using Digital Technologies in the Sphere of Culture." *Digital Platform: Information Technologies in Sociocultural Sphere* 2 (2): 193–223. <https://doi.org/10.31866/2617-796x.2.2.2019.187733> [in Ukrainian].
- Bondarets, Oksana. 2021. "Deiaki pidsumky muzeinoi (oznaiomchoi) praktyky v NaUKMA (abo Muzei v umovakh tsyvrovoi tsyvilizatsii)." In *Muzeina*

- pedagogika – problemy, sohodennia, perspektyvy. Materialy Deviatoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Oct. 7–8, 2021)*, 19–24. <https://ipood.com.ua/data/NDR/unesco/ProgramMuseumPedagogy2021.pdf> [in Ukrainian].
- Brailian, Yehor. 2021. “Zaproshuiemo do zumuzeiu: yak muzeinyky pratsiuiut na karantyni.” *LB.UA*. March 05, 2021. https://lb.ua/culture/2021/03/05/479206_zaproshuiemo_zumuzeyu_yak_muzeyniki.html [in Ukrainian].
- CSAMM: digital repository. [Central State Archive-Museum of Literature and Art of Ukraine]. <https://ksi-csamm.archives.gov.ua>.
- CSAMM: Fonds description. <https://csamm.arhives.gov.ua/opycy-fondiv>
- CSAMM: official. <https://csamm.arhives.gov.ua/>
- Horlach, Polina. 2023. “V Paryzhi provely imersyvnu vystavku z polotnamy Tarasa Shevchenka ta Marii Prymachenko.” *Suspilne: Culture*. February 21, 2023. <https://suspilne.media/culture/392168-u-parizi-vidkrili-smersivnu-vistavku-z-polotnami-tarasa-sevcenka-ta-marii-primacenko/> [in Ukrainian].
- Jolicoeur, Kiley. 2023. “Saving Ukrainian Cultural Heritage Online and the Mission to Preserve Digital Cultural Heritage.” *Museum & Society* 21 (2): 58–64. <https://doi.org/10.29311/mas.v21i2.4302>.
- Khosrow-Pour, Mehdi, ed. 2017. *Encyclopedia of Information Science and Technology*. Fourth Edition (10 Volumes). IGI Global. <http://doi.org/10.4018/978-1-5225-2255-3>.
- Kotubei-Herutska, Olesia. 2021. “U ‘Mystetskomu arsenali’ vyznachyly priorityty na nastupni 5 rokiv.” *Suspilne: Culture*. <https://suspilne.media/170472-u-misteckomu-arsenali-viznacili-prioriteti-na-nastupni-5-rokiv/> [in Ukrainian].
- Kulchitskyi, Sashko. 2022. “Shevchenko, yakyi dopomahaie armii. Istorii vystavky ‘Imersyvnyi svit Tarasa Shevchenka’.” International Renaissance Foundation. June 20, 2022. <https://www.irf.ua/shevchenko-zsu/> [in Ukrainian].
- Lowak, Victoria. 2019. “Challenges for the Modern Museum: how to understand and prepare.” *Vita Antiqua* 11 (Archaeology, Museum & Monument Studies: educational and research aspects): 174–9. <https://doi.org/10.37098/VA-2019-11-174-179> [in Ukrainian].
- MinCult. 2023a. *Prohrama transformatsii kultury pid chas viiny ta do 2033 roku. ‘Ukraina 2033. Transformatsiia za 10 rokiv’ state project*. Ministry of Culture of Ukraine. March 27, 2023. https://drive.google.com/file/d/1wldYbDn4wfxVNckQqVC2nY3H52_jSewr/view [in Ukrainian].
- MinCult. 2023b. “Tsyfrovizatsiia Muzeinoho fondu Ukrainy: predstavnyky 12 providnykh muzeiv rozpochnut testuvannia prototypu elektronnoi systemy reiestru.” Ministry of Culture of Ukraine. February 15, 2023. <https://mcsc.gov.ua/news/cyfrovizacziya-muzejnogo-fondu-ukrayiny-predstavnyky-12-providnyh-muzeyiv-rozpochnut-testuvannya-prototypu-elektronnoyi-systemy-reyestru/> [in Ukrainian].
- Museum-Digital: Ukraine. <https://ua.museum-digital.org/?navlang=en>
- Muzeum Powstania Warszawskiego. 2022. *Polscy Muzealnicy dla Ukrainy. Czyszczenie obiektów na podłożu papierowym*. July 12, 2022. <https://youtu.be/L-tQsn6MaDo/> [in Polish].

- Mystetskyi Arsenal. 2022a. "Mystetskyi Arsenal presents a digital strategy for 2022–2024." <https://artarsenal.in.ua/povidomlennya/mystetskyj-arsenal-rozrobyv-tsyfrovu-strategiyu-na-2022-2024>
- Mystetskyi Arsenal. 2022b. *Tsyfrova stratehiia Mystetskoho arsenalu. 2022–2024*. <https://artarsenal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/digital-strategy.pdf> [in Ukrainian].
- National Preserve "Kyiv-Pechersk Lavra". 2021. (Ne)vidoma tsyfra v muzei. One-day online-seminar "Nestorivski studii". December 16, 2021. <https://www.facebook.com/events/697416531176023/> [in Ukrainian].
- Network of European Museum Organisations (NEMO). "Museums support Ukraine." <https://www.ne-mo.org/advocacy/our-advocacy-themes/museums-support-ukraine/>
- Novikova, Hanna. 2021. "Populiaryzatsiia istoryko-kulturnoho nadbannia cherez vykorystannia suchasnykh tsyfrovyykh zasobiv. Ukrainskyi dosvid kreatyvnykh muzeinykh proektiv." In *Muzeina pedahohika – problemy, sohodennia, perspektyvy. Materialy Deviatoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Oct. 7–8, 2021)*, 128–30. <https://ipood.com.ua/data/NDR/unesco/ProgramMuseumPedagogy2021.pdf> [in Ukrainian].
- Oberenko, Oleksandra. 2024. "Imersyvni vystavky 'Ukraina: zemlia khorobrykh' ta 'Imersyvnyi svit Tarasa Shevchenka' predstavly v Nimechchini ta Yaponii." International Renaissance Foundation. March 20, 2024. <https://www.irf.ua/imersyvni-vystavky-ukrayina-zemlya-horobryh-ta-imersyvnyj-svit-tarasa-shevchenka/> [in Ukrainian].
- Orishchuk, Vasyl. 2021. "Directions of Digital Development in the Field of Museum Affairs." *Bulletin of NADU* 2 (101): 84–90. [https://doi.org/10.36030/2310-2837-2\(101\)-2021-84-90](https://doi.org/10.36030/2310-2837-2(101)-2021-84-90) [in Ukrainian].
- PhotoLviv. "Porady z Kanady": playlist. *Old Lviv Photos*. https://youtube.com/playlist?list=PLM6zQQFmtn5TWkPq8_qQNPXWJCKCxBdPA [in Ukrainian].
- PhotoLviv. 2022. "Yak zberihaty hobeleny ta kylymy v muzeinykh zbirkakh." *Old Lviv Photos*. March 10, 2022. <https://youtu.be/nxGDmVE6aHo/> [in Ukrainian].
- Riznykova, Yaroslava. 2021. "V Odesi vidbulasia persha imersyvna vystavka, prysviachena tvorchosti Tarasa Shevchenka." *Holos Ukrainy*. September 21, 2021. <https://www.golos.com.ua/article/351228> [in Ukrainian].
- Romanukha, Oleksandr, and Lilia Bershova. 2022. "Transformation of the Museum Sphere in the Convention of the COVID-19 Pandemic." *NaUKMA Research Papers. History and Theory of Culture* 5: 61–9. <https://doi.org/10.18523/2617-8907.2022.5.61-69> [in Ukrainian].
- Semenik, Oksana. 2020. "Iak karantyn vplynuv na kulturni industrii." *Creative Europe*. July 3, 2020. <https://creativeeurope.in.ua/news/quarantine-influence-on-cci> [in Ukrainian].
- SUCHO: Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. <https://www.sucho.org/>
- Terrar, David. 2015. "What is Digital Transformation?" *Agile Elephant*. February 15, 2015. <https://www.theagileelephant.com/what-is-digital-transformation/>

The 4CH Project. 2021. Competence Centre for the Conservation of Cultural Heritage. <https://www.4ch-project.eu/>
Virtual Literary Museum (Kharkiv). <https://litme.com.ua/uk/> [in Ukrainian].
UkrInform. 2022. "U Toronto vidkryly imersyvnu vystavku 'Ukraina zemlia smilyvykh'." *UkrInform*. September 20, 2022. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3575409-u-toronto-vidkrili-imersivnu-vistavku-ukraina-zemla-smilivih.html> [in Ukrainian].
War Crimes detected. <https://mkip.notion.site/7be52d2803994651a23a220a8ed85f1c/> [in Ukrainian].

Oksana Bondarets

Senior Lecturer at the Department of Cultural Studies,
Faculty of Humanities,
National University of Kyiv-Mohyla Academy (NaUKMA), Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0002-2139-8284>
bondarets@ukma.edu.ua

Digital Transformation as One of the Modern Trends in the Development of Ukrainian Museums

Abstract

Agreeing with the thesis that the future of museums should not be a choice between traditional visits and digital technologies, the author pays attention to the analysis of some current trends in the development of Ukrainian museums.

1. Digital Transformation as a strategy includes five main elements: data, empowering people, engaging customers, transforming products, and optimizing operations.

2. Ukrainian museums are studying the experience of developing digital transformation strategies in foreign museums and consider the development of their own digital strategies to be one of the top priorities.

3. Research into the diversity and effectiveness of the use of remote forms of museum cultural and educational activities, as well as the study of the Ukrainian experience of creative museum projects in the context of the spread of the COVID-19 pandemic, remains promising.

Among the forms of cultural and educational activities that were offered by Ukrainian museums during the first lockdown were virtual tours with accessible in-depth information about exhibits, virtual walks, online performances, online lectures, video and audio guides, and online performances, TV shows, remote master classes, quests for children and parents, discussions with artists, and interviews with curators.

Rethinking cultural and educational activities and the integration of museums into the daily lives of the population, museum workers noted that

they understand that in the future, online formats for museums will become an equally important means of communication.

According to other museum professionals, it was the quarantine that showed that no online tours would replace the live impression of a personal visit. At the same time, there were thoughts that after the pandemic, “live” personal experience would increasingly become a luxury, so cultural institutions, in particular, as well as educational institutions, should consider what content is best delivered through “live” contact.

4. The COVID-19 pandemic as the main challenge of digital transformation has faded into the background due to the full-scale Russian invasion of Ukraine in February 2022. There is an urgent need for digitization and electronic accounting of cultural heritage.

We believe that today it is important not only to preserve museum collections and immovable cultural heritage objects, and not only to preserve digital cultural heritage, but also to promote them. Modern technologies help to demonstrate cultural heritage in a new format (for example, immersive exhibitions), and give museums the opportunity to attract a new audience (becoming competitive in the fight for the viewer’s time and attention).

Conclusions. The digitalization of Ukrainian museum spaces has been successful in recent years primarily thanks to partnerships. It is especially important to pay attention to the financial and organizational support of small regional museums and their teams during wartime.

As a social space, the museum remains primarily a place of communication about cultural heritage, a space for the formation of critical thinking, cultural memory, and identity.

Keywords: museum work, museum, cultural heritage, digitalization, digital transformation, digital culture.

Подано до редакції / Submitted: 17.02.2026
Схвалено до публікації / Accepted: 27.04.2026
Оприлюднено / Published: 21.05.2026

.....
Сфера наукових зацікавлень: археологія та давня культура, музеєзнавство, методика викладання гуманітарних дисциплін.

Main research fields: archaeology and ancient culture, museology, methodology of teaching humanities.

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)